يىپەك يولى ۋە دۇنيانىڭ تارىخىغا بولغان تۆھپىسى زور ئۇيغۇرلارنىڭ

يېقىنقى ئىستىلاچىلىق ئاستىدىكى پاجىئەلىرى

خىتاينىڭ چوڭ - كىچىك ئەمەلدارلىرى ۋە ھەممە تەشۋىقاتلىرى شىنجاڭ توغرىلىق سۆزلىگەندە ھەمىشە ئۇلۇغ ۋەتەننىڭ «شىنجاڭ ئەزەلدىن بېرى - زېمىنى كەڭ، يەر ئاستى بايلىقى مول» دەيدۇ. دېمەك مۇشۇ زېمىننىڭ كەڭلىكى، بايلىقىنىڭ مولۇقى - شىنجاڭ ئۇيغۇرلىرىغا ھەممە بالايى ئاپەتلەرنى ئېلىپ كەلگەن بالادۇر - تارىخى ئىسپاتلىغاندەك بۇ ھالەت ئۇيغۇرلار ئۈچۈن چەكسىز ئازاب - ئوقۇبەتلەرنى ئېلىپ كەلدى.

دەھشەتلىك زۇلۇم: خىتاي كوممۇنىستلىرى ئۆز نەزەرىدە ئۇيغۇر ياش ئەۋلادلارنى سىياسەتنىڭ ئاستىدا ئاتالمىش پارتىيە سىياسىتى ئارقىلىق قاتتىق چەكلەپ، ئۇلارنىڭ ئانا تىلىنى خىتاي تىلىغا ئالماشتۇرۇپ بىلىم ئالدۇرۇپ، كۆرۈنۈشتە ئىسلاھات، ئەمەلىيەتتە ئاسسىمىلياتسىيە قىلىش ئۈچۈن «ئەڭ ياخشى» خىتايلار كۆرسەتكەن مىسىز نەقىشلەر بىلەن چەكلەپ كەلمەكتە، ئەسلىدە تاجىسىنى ئەمگەك ئوغۇللىرى تارتىپ ئالىدىغان تاشلىنىشقا مەجبۇر قىلىنىپ، تارىخنى بىلمەيدىغان يېقىنقى ئەۋلادلارنى ياراتماقچى، ئۇيغۇر تىلىنى ئۆچۈرۈپ، خىتاي ماكانىغا ئايلاندۇرماقچى بولغان بۇ ئۇرۇنۇشتا خىتاي ئىشچى تەكلىپ قىلىپ، ئۇلار كۆپ بولۇپ، ئۇيغۇرلار ئۆز ماكانىدا ئاز سانلىق بولۇپ قالماقتا، ئۇيغۇرلارنى ئۆز ماكانىدىن ھەيدەپ 15 مىڭدىن ئارتۇق ئائىلە كۆچۈرۈلدى، بۇ ئۇيغۇرلارنى قورقۇتتى، سۆزلىگەنلەر ئۆلتۈرۈلدى، ئۇلارنى ئەر ۋە ئايال دەپ ئايرىماستىن ھەممە ئادەمنى قولغا ئالدى، بەزىلىرىنى تۈرمىگە تاشلىدى. شۇ ئارقىلىق خىتايلار بۇ يەرنى «ئاپتونوم رايون» دەپ ئاتىغان. ئەسلىدىكى خەلقىنى ئۆلتۈرۈپ، ئۆزلىرىنى ھەر تەرەپتىن بولۇۋالغان يەرلىك خەلقنىڭ ئىگىسى دەپ، دەھشەتلىك تۈرمىلەرگە تاشلاپ، ئۇلارنى ئازابلاپ قاتتىق نازارەت قىلىپ، مۇستەقىللىق ئۈچۈن كۈرەش قىلغانلارنى ئۆلتۈرۈپ، مۇشۇ ئارقىلىق بۇ يەرنى خىتايلار ماكانىغا ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن ھەر خىل ۋاسىتە ۋە چارە - تەدبىرلەرنى قوللاندى. خىتايلار باغلارنى خوشاللىق بىلەن تالاپ، ئۇلارنىڭ ماكانىدىكى ئۇيغۇرلار ئۇچرىغان زۇلۇمنى كۆرگەن دەھشەتلىك كۆچۈش يۈز بەردى.

خىتايلار شىنجاڭدا «ئاپتونوم رايون» دېگەن نامنى قويۇپ، تولۇق ئاشكارا ھالدا قاتتىق قوللۇق قىلدى.

خىتايلار 1949 - يىلىدىن باشلاپ شىنجاڭغا ئۈزۈلمەي كىرىپ ياشاپ، نەچچە مىليون خىتاي يۆتكەپ كەلدى. بۇ يېقىنقى خىتايلارنى كۆچۈرۈپ كەلگەن، بولۇپمۇ شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا 70، 80 يىلدىن بۇيان كىرىپ، ئۇيغۇرلارنىڭ ئاتا - بوۋىلىرىدىن قالغان زېمىنلىرىنى، ماكانلىرىنى ئىگىلىۋالدى. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان شىنجاڭنى «خىتايلاشتۇرۇش» نى جىددىي كۈچەيتىپ، ھەر يىلى مىليونلىغان خىتايلارنى كۆچۈرۈپ كەلمەكتە. بۇ خىتايلار شىنجاڭغا كېلىپ ئۇيغۇرلارنىڭ ئەڭ ياخشى يەرلىرىنى ئىگىلىۋالدى ۋە بۇ يەرلەرگە ئاسانلا ئىگە بولدى. يەنە ئۇيغۇرلارنى ئۆز ماكانلىرىدىن چەت جايلارغا كۆچۈرۈپ، شۇ يەرلەرنى خىتايلارغا بۆلۈپ بەردى. شۇ يەرلەردىكى خىتاي دېھقانلار بۇ يەرنىڭ ئاساسلىق ئىگىسى بولۇۋېلىپ، ھۆكۈمەتنىڭ ئالاھىدە ياردىمى ۋە سىياسەتلىرىنى قوللىنىشى بىلەن يەرلىك ئۇيغۇر دېھقانلارنىڭ ۋە چارۋىچىلارنىڭ يايلاق - يەر، سۇ، ئوت - چۆپ ۋە چارۋىلىرىنى زورلۇق بىلەن تارتىۋېلىپ، ئۇيغۇر دېھقان - چارۋىچىلارنى يەر - ماكانسىز قالدۇرۇشتى.

بۇ بىچارە ئۇيغۇرلار دات - پەرياد، يىغا-زارى قىلىشىپ، ئاخىرى ئامالسىزلىقتىن بالا-چاقىسىنى
تاشلاپ ئۈرۈمچى، قاراماي شەھەرلىرىگە مەدىكارلىق قىلىشقا مەجبۇر بولدى. خىتاي كۆچمەنلىرىنىڭ كۆپىيىشى
شەھەر دېھقانلىرىنى [illegible]، يەرلىرى تالان-تاراج قىلىندى ۋە يەرلىرى ئاچلىقتىن ياكى قىشتا
كۆپلىرى ماكانسىزلىقتىن ئۆلۈپ كەتتى ۋە 94-يىلى قىشتىكى قاتتىق سوغۇق قاتتىق چىققاچقا ياشلار ئۈستىگە
مىڭلىغان جەسەتلەر ئۈرۈمچى «1-ماي» كىنوخانىسىنىڭ ئالدىدا ئوچۇق كۆرۈندى. 95-يىلى
قىشتا قەشقەرلىك تۆمۈر ئايال زەينەپ خان (بىر بالىسى بىلەن) ئۈرۈمچى خېجاسىدا توڭلاپ ئۆلدى.
يەنە بۇ خىتاي كۆچمەنلىرىنىڭ ئوغرىلىرى ئىشلىمەي، كېچە-كۈندۈز ئوغرى-يۇلغۇنچىلىق قىلىپ
ئۇيغۇرلارنى [illegible] بۇلاڭچىلىق قىلىپ، ئۇيغۇرلارنى مال-مۈلكىدىن ئايرىۋەتتى
ئاپىرىدى ۋە، مەسىلەن، كۇچا ناھىيە سانائەت [illegible] تۇل ئايال نۇرنىساخاننىڭ كېچىسى
ئۆيىگە ئوغرىلار كىرىپ، [illegible] قارشىلىق كۆرسەتكەنلىكى ئۈچۈن خىتاي ئۇنى ئىشلىتىشنى خالىماي
سەۋەب كۆرسىتىپ، ئۇ ئايالنىڭ بىردىنبىر خانىدا [illegible] ئالتۇن ھالقىسى بولاپ بولۇپ،
ئۆيدىكى ئوت قويۇپ (ئاغزىغا لاتا) تىقىپ، ئاغزىنى باغلىغان ئۇ ئايال كۆيۈپ ئۆلگەن. يەنە
ئالتۇنچى ئايدا [illegible] 6 خىتاي
بىر ئائىلىدىكىلەرنى [illegible] 20 نەچچە [illegible] ئۇيغۇرلار ماشىنىسىنى بولغان،
موماي [illegible] قارشىلىق قىلغانلىقى ئۈچۈن، خىتايلار ئۇنى قاتتىق ئۇرۇپ
[illegible] «ئۆلدى» دەپ [illegible] تاشلاپ كەتكەن. بۇنىڭدىن باشقا يەنە
[illegible] ئۈرۈمچى [illegible] ئاتاقلاندى.
20 نەچچە [illegible] بىر خىتاي [illegible] ئالتۇن ئۈزۈكلىرى بولغان،
[illegible]
[illegible] لېكىن خىتاي
ساقچى [illegible] تولۇق [illegible] بولالمىدى.

دۇنيادىكى ھەر قانداق [illegible]: شىنجاڭ ئۇيغۇرلارنىڭ ئانا
زېمىنى، ھەتتا شىنجاڭ تارىخى بۇنىڭغا شاھىت (شاھادەت). ھازىر ئۇيغۇرلار [illegible] نارازىلىق بىلدۈرمەكتە.
[illegible] ئىسلام [illegible] شىنجاڭدىكى
«مەسىلە [illegible]» [illegible] ئۇيغۇرلار [illegible]
ئۈرۈمچى شەھىرى [illegible] جەنۇبىي [illegible]
تاپشى - [illegible] 2000 [illegible]
خىتايلار [illegible] 500 [illegible] ئۇيغۇرلار [illegible]
[illegible] خىتاي [illegible]
[illegible] ئۇيغۇرلار [illegible]
قارار قىلىپ، بۇ ئۇيغۇرلار [illegible]
[illegible] ئۇيغۇرلار.

ئەدلىيە بىرىپ ھۆكۈمەت تەكەببۇرلۇق ھالدا ئېيتىشىچە، تۇتۇۋالىنغانلار ئافغانىستانلىشىشتىن قورقۇپ،
ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدىكى 4 ۋەكىل سايلاپ بۆلۈنگەن ئورۇنغا كىرگۈزۈلمەكتە، ھۆكۈمەت تەكرار شىكايەت
قىلىشقا ئۈلگۈرەلمىگەن، خىتايلار بۇ جەھەتتىكى ئاپتونوم تۇتقۇن مىقدارى ئاشۇرۇلغان. بۇنىڭ ئىچىدە
كۆرسەتكەن ئاپتونوم رايوننىڭ بۇ جايلىرى ئانا سۈتتىن ئايرىلىپ بولۇپ جىسمانىي جەھەتتىن ئازار يىغان.
بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇيغۇر پاناھلىق تەلەپ قىلغان ... سايلاپ ئۇ يول كىرىشكە يول يېتىشى
قىلىپ، بۇ ئۇ ... ھۆكۈمەتكە ئۆتكەندە، بۇلار ئۇ ... ئەدەبىي ئايال
ۋە ... نىشانلىق ... ئىنسانىي، ... يەنى 1996-يىلى 6-ئايدىن
بىر كۈنى ئەتىگەندە، خىتاي ئۇرۇپ ... 1000 دىن ئارتۇق خىتاي ساقچىسى ۋە 100 دىن
ئارتۇق ... تىنچلىقنى ئىشقا سالدى، ئۇيغۇرلار ... جايلىرى ...
... ۋە ... چۈشۈپ، بۇ ... ئايال ئەدەبىي ۋە ...
... بىر ... 3000 دىن
... تارقىتىپ بىرىپ ... ئۇيغۇرلار ... جايلاشقان،
... ئۆيلىرىنى ... ياتقۇن ياغۇردا
... ياتقان بولۇپ، ... بىر ... سۇغا تاشلانغان
... ئۇيغۇرلار ...
... قالغان ... ئانا ... قالدى.
... ئۇيغۇر ... خىتاي ... بىر ياما ... ئەدەبىي ... ۋە،
... 1990-يىلى 8-ئايدا
ئەركىن ... 16 ياش ... ئۇيغۇر ... كۆچىسىدا ... كەتكەن
... ئاتقان ... خىتاي ... تۇتقۇن ... ئۇيغۇر ...
ئەركىن ... خىتاي ... ئۇيغۇر ... خىتاي كۆپ ...
... كۆچىدا ... ئۇيغۇر ... ئەركىن ... ئانىسى
... قىلدى، بۇ ... ساقچى ... سوراق قىلدى، بۇ ھالنى كۆرگەن
ھەممە ئۇيغۇرلار كۆز يېشى قىلىپ «بۇ زۇلۇمنىڭ چېكى بارمىدۇ؟» دەپ ... ئاللاغا دات
... يەتتى. ... ئانا ... بىر كۈنى كەچتە ...
خىتاي ... باشلاپ كېلىپ ... قىلغان. بۇنى ... قالغان
... ئالدى ... خىتايلارنى ... ئۇيغۇر ... قىلغان
خىتايلار ... كىيىنكى بىر ... ھېلىقى ... چۈشقا ...
... ئەتىسى ... ماي ... جامائەت بۇ ھالەت
... ساقچى ... شىكايەت قىلغان، ساقچى باشلىقى خىتاي:
«... بولۇپ قالدى»، دەپ جامائەتنى ... بىر ھەپتىدىن كېيىن جامائەت
يەنە ساقچىغا بارغان. يەنە ھېلىقى ساقچى باشلىقى خىتاي: «... ئاساسلىق
... ئىدى ... خىتاي ... جاي ... جىنايەتچى ... جازالىنىدۇ» دەپ
جامائەتنى ... قايتۇرغان.

٨٠ - يىللاردىكى ئەھۋال ، بۇ جەھەتتە مەركىزى ھۆكۈمەت شىنجاڭنىڭ تىيانشاننىڭ شىمالى ۋە جەنۇبى ،
ئويمانلىقلىرىغا ۋە چەتئەللىكلەر بىلەن شېرىكلىشىپ ساناقسىز نېفىت قۇدۇقلىرىنى ئېچىپ ، ھەر يىلىغا
نەچچە ٥٠ مىليون توننىدىن نېفىت ئالدى . بۇ نېفىتلەر مەملىكەت ئىچكىرىسىگە بىر يىللىق ئېھتىياجنى
بەرمەكتە ، ھەممىسىنى چوڭ پايدىنى مەركىزى ھۆكۈمەت قاتالدى . شىنجاڭدىن تۇرغان
سانائەت ئالتۇن كان بايلىقى كۆرمەيسىمۇ ئامما مەن خىتاي مەركىزى ھۆكۈمىتى ئالدى . ئەنە شۇ
نېفىت ۋە ئالتۇن كانلىرى ئەتراپىدا ئىشلىۋاتقان بىچارە ئۇيغۇرلار بىر تىيىن پۇلغا ،
بىر جۇپ يامان كەتمەنگە ، بىر پارچە ياتاق كىگىزگە ۋە بىر كونا چاپانغا ئېرىشەلمەيدۇ ،
مۇھتاجلىقنى سوزۇغاچ قىشنى كۈنلىرى ئەتىشىمۇ - تونۇشۇلۇپ كەلسىلەردە يېتىپ - قولتۇق
يالىڭاچ قالىدۇ . بۇ زاغرىغا زاتىنى ئابىنشىماقتا . نېفىت ۋە ئالتۇن كانلىرىغا ئۇيغۇرلاردىن
ئىشچى قوبۇل قىلىش قەتئىي مەنئى قىلىنغان ، ئۇنى قىسىمەن قىلىش تېخىمۇ مۇمكىن ئەمەس .
شىنجاڭدا خىتايلارنىڭ خىيانەتچىلىك ، پارىخورلۇق قىلمىشلىرى ناھايىتى ئېغىر بولۇپ ،
ئۇلار ئۇيغۇرلارنى ئىقتىسادىي جەھەتتىن خالىغانچە بۇزۇپ قىلىپ ، ئۇيغۇرلارنىڭ مال - مۈلكىنى
تالان - تاراج قىلماقتا . يەككە ئىگىلىك تىجارەتچىلەرگە ساقچى ، بازار باشقۇرۇش ،
تازىلىق تەكشۈرۈش ، سەھىيە باشقۇرۇش ، مۇھىت ئاسراش ، باج خانە قاتارلىق
ھەر خىل ئورۇنلاردىكى كىيىم ۋە قاسقانلاشقان كىيىنكى خىتايلار ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ .
بۇ ئەمەلدارلار زورلۇق ، خىتايلار ئۇلارنىڭ چىرىك تۇرمۇشى ۋە پايدىلىنىش - ئارام
ئېلىش چىقىملىرىنى ئۇيغۇر تىجارەتچىلەر ۋە ئاشپەزلاردىن ئالىدۇ . بۇ ھارام ئاماڭ
خىتايلار ھەر شەنبە - يەكشەنبە كۈنلىرى ئۇيغۇر ئاشخانىلىرىغا توپ - توپ بولۇپ
كېلىپ ئىسىل - تەملىك سەي - تاماقلارنى يەيدۇ ، قىممەت ھاراقلارنى ئالدۇرۇپ
ئىچىپ ، قوساقلىرى تويغۇچە مەس بولغاندىن كېيىن بىر پۇل بەرمەي ، « دەردە خەت »
يېزىپ كېتىدۇ ، ئۇنى تىجارەت - دەپ يېيىلە ، ھەيدىسىلەردە ئېلىش كۈنلىرى ۋە پارا ماللار دا ،
ئۇيغۇر تىجارەتچىلىرىدىن ٥٠ ، ١٠٠ يۈەندىن « قەرز » ئېلىپ ، قايتا بەرمەيدۇ .
بۇنداق ئىشلار يىلدىن - يىلغا ئەۋجلىنىپ مەۋجۇت . بۇ خىتايلارنىڭ بۇ قىلمىشلىرىنى
باشقا بىر كىمگە ئېيتسىڭىز ياكى نارازىلىق بىلدۈرسىڭىز ئۇ ھالدا ياخشى
ياكى باشقا ئالۋان - ياساقلىرىنى ھەسسىلەپ ئېغىرلاشتۇرۇپ ، ھەتتا تىجارەتچىلەرنى
تۈرمىگە قاماپ ، دۇكانىنى تاقاپ ، مەھەللىسىدىن قوغلايدۇ . بۇنداق خىيانەتچىلىك ۋە پارىخورلۇق
قىلمىشلىرى « خىتاي »نى رەزىللىكنى ئىشقا قىلغان ، ئادەم قورقۇنۇچلۇق ئىش مەقسەت قىلغان » دوختۇر -
خانىلاردىمۇ ئەۋج ئالماقتا . دوختۇرخانىلار ئۇيغۇر ۋە باشقا مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆلۈپ -
تىرىلىشى بىلەن كارى يوق . ئۇيغۇرلار كېسەل بولۇپ ، دوختۇرخانىغا بارسا ، نۇرسىز تاپىدۇ ،
ئوچۇق ئالغاندىن بۇ خىتاي دوختۇرلار ئۇلارنى داۋالىمايدۇ ۋە ياكى ئۇلارنى دورىلارنى بەرمەيدۇ ،
كېسەل خىتايلارغا بولسا ئىشى باشقىچە . شۇڭا كېسەل ئۇيغۇرلار پەقەت خىتاي
دوختۇرلارغا تەلەپ قىلغان تۇرسا ، سوماي ، ئالتۇن ئۈزۈك ۋە ساندۇقلار ، تاماق - ھاراقلارنى
كۆتۈرۈپ شۇ خىتاي دوختۇرلارغا ئۆيىگە يەتكۈزۈپ بەرسە ئاندىن ئاغرىقى ئاڭلىنىدۇ

داۋالىنالايدۇ ۋە ياكى بالىنىسىنى ياتالالايدۇ. مۇشۇنداق قىلىشقا قودرىتى يەتمەيدۇ،
دوختۇرخانىلاردا داۋالىنىشى ئالدىن ئېلىپ جان ئۈزگەن ئۇيغۇرلار ھەمىشە
ئۇچراپ تۇرىدۇ. مەسىلەن: قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسىنىڭ يېزىلىق كېسەللىرى بارىن ئۆزىچە
دوختۇرخانىغا كەلگەن 45 ياشلىق نىيازسەمەد باربۇلسا ھەممىسى تىلىگەن خىتاي
دوختۇرغا نسوغا قىلىپ، بالىنىسىغا كىرەلمىدى، دوختۇرخانىدا ھاجەتخانىسى ئالدىدا
جان ئۈزۈپ يېتىپ ئاخىرى جىنىدىن ئايرىلغان.

شىنجاڭدىكى ئالىي مەكتەپ، ئالىي تېخنىكومىلارغا ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشتا مۇنداق
ئىككى خىل بەلگىلىمە بار: بۇنىڭ بىرىنىسى ھۆكۈمەت پۇلىغا ئوقۇش، يەنە بىرىنىسى:
ئۆزى پۇل تۆلەپ ئوقۇش. ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىمتىھان نەتىجىسىنىڭ قانداق بولۇشىغا
قارىماي، خىتاي ئەمەلدارلىرىنىڭ ۋە باي خىتايلارنىڭ پەرزەنتلىرى ھۆكۈمەت پۇلىغا
ئوقۇيدۇ، ئۇيغۇرلار ۋە باشقا ئازسانلىق مىللەت پەرزەنتلىرى كەمبەغەل - نامراتلىقتىن
ئالىي مەكتەپكە كىرەلمەيدۇ. پەرزەنتلىرى ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆي - زېمىن، مال - مۈلكىدىن
ئايرىلىش بەدىلىگە ئالىي مەكتەپكە كىرىپ ئوقۇيالىسىمۇ، بۇنداق ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلار
ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن يەنىلا ئىشسىزلىق ھاياتىنى كۆچۈرىدۇ. مەسىلەن: سىز
ئۈرۈمچىدىكى «شىنجاڭ سىياسىي قانۇن ئىنستىتۇتى مەركىزى» گە بارسىڭىز، نەچچە مىڭ
خىتاي ۋە بىر نەچچە يۈز ئۇيغۇر ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ تىزىملىرىدىن ئىدارە-
ئورۇنلارغا تەقسىملىنىشنى كۈتۈۋاتقانلىقىنى كۆرىسىز، بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ يەرگە قايتا يەنە بارسىڭىز،
خىتاي ئوقۇغۇچىلىرى ئىشقا قوبۇل قىلىنىپ تامامەن كېتىپ قالغان، لېكىن ئۇيغۇر ئوقۇغۇچىلاردىن
بىرىسىمۇ ئىشقا قوبۇل قىلىنمىغان، ئۇلارنىڭ يىغا - زارى قىلىپ يۈرگەن ھالىتىنى كۆرىسىز.
يىللار ئۆتكەنسېرى بۇنداق ئىشسىز قالغان ئۇيغۇرلارنىڭ سانى مىڭلىغانلىرى كۆپىيىپ كەتتى.
ئەگەر بۇنداق ئىشسىز ئۇيغۇرلاردىن بىرنەچچىسى ئۈرۈمچىدە يىغىلىپ ئۆز ئەھۋال
تۇغۇلۇشىدا، شۇ ھامان قوراللىق خىتاي ساقچىلىرى كېلىپ ئۇلارغا «مىللىي بۆلگۈنچىلەر»، «دىنىي ئەسەبىي» دېگەن سىياسىي
قالپاقنى كىيگۈزۈپ ئاسىرىپ تۈرمىگە تاشلايدۇ ۋە ئۆلتۈرىدۇ. خىتاي دائىرىلىرى ئەزەلدىن،
60- يىللىرى خىتايلارنىڭ زۇلمىدىن نارازى بولۇپ پىكىر قىلغان ئۇيغۇرلارغا «يەرلىك
مىللەتچى» دېگەن سىياسىي قالپاقنى كىيگۈزۈپ تۈرمىگە تاشلاتقان ئىدى. ھازىر ئۇنداق
ھەققانىي پىكىر قىلغانلارغا «مىللىي بۆلگۈنچى» دېگەن قالپاقنى كىيگۈزۈپ تۈرمىگە تاشلايدۇ ۋە
بۇنىڭدىن ئۇيغۇرلارنىڭ كەلگۈسىگە ئاتاپ، خىتايلارنىڭ يەنە قانداق سىياسىي قالپاقلارنى
ياساپ ئاتقانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىش تەس ئەمەس. خىتايلار سىياسىي سەھنىدە ئۇيۇن ئويناپ
ھوقۇقنى تۇتۇپ كەلگەن بولسا، ئەمەلىيەتتە ئۇيغۇرلار دىنىي ئېتىقادى پۈتۈنلەي يوق. شۇڭا
خىتاي ساقچىلىرى پات - پات شىنجاڭدىكى ھەر قايسى جايلاردىن ھالال ئىشلەپ جان بېقىشقا ئۈرۈمچىگە
كەلگەن ئۇيغۇرلارنى بولۇپمۇ ياشلارنى كېچىسى ئۇيقۇدىن تۇرغۇزۇپ ھەر جەھەتتىن قىلىپ،
بۇلارنى ئۆزىنىڭ يەرلىرىدىن ئىشلەپ جان باققانلارنى قوغلايدۇ. ساقچىلار ئۇلارنى يالغاندىن توقۇپ
كېتىپ تۈرمىگە تاشلايدۇ. شىنجاڭغا ئۆزى كەلگەن خىتايلار بولسا، بىخەتەر ياشاۋاتىدۇ.

شىنجاڭدىكى ئۇيغۇر، قازاق قاتارلىق مۇسۇلمانلارنىڭ، چەتئەل مۇسۇلمانلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ بىر-بىرسى

كېلىشى قىلىشى، بۇنىڭ شەخسىي بىر قىسمىنىڭ تۇغقانلىرىنى چىللاپ تارتقىنى تەشەببۇس قىلىدىغان؟ بۇنى ھەر قانداق ئا

ئىستىبدات ھاكىمىيەت ئىنكار قىلالمايدۇ. لېكىن خىتاي ھۆكۈمىتى ھەر خىل مۇناسىۋەتنى ئۈزۈپ

تاشلاش ئۈچۈن، ئاساسى قاتتىق يول تۇتۇپ كەلمەكتە. شىنجاڭدىكى مۇسۇلمانلارنىڭ چەتئەلگە

چىقىشىنى چەكلەيدىغان ھەر خىل چارىلەر 94-يىلى ئېسىلدى. باشقىچە ئېيتقاندا قىلىش يولغا قويدى.

يەنى، ئەگەر سىز ئۆز ۋەتىنىڭىز ... ھەر قانداق جايدا تۇرۇشلۇق تۇغقانلىرىڭىز بار دەپ تاشقى ئىشلار باشقارمىسىنىڭ

چېگرىدىن كۆرسىتىش، چىقىشقا ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئىشخاناسىغا كىرسىڭىز، چوقۇم تامغا بېسىلغان

ئۆزىڭىزنىڭ يېزىڭىزدىكى — بۇ خىل يېزا دەپ قارار قىلىنىدىغان قارار قىلىدۇ. ھەمدە يېزىلغا

چۈنكى خەتلىك ئىسپاتنى كۆرسىتىش. بۇ ئىدارىلەر مۇنداق دەپ يېزىلغان «... يوقىرىنىڭ يولىيۇر قىلىشقا

ئاساسەن، بۇنىڭدىن كېيىن شىنجاڭدىكى پاكىستان، قازاقىستان، ئۆزبېكىستان، قىرغىزىستان، تۈركمەنىستان،

سەئۇدى ئەرەبىستان، تۈركىيە قاتارلىق دۆلەتلەرگە بارىدىغان جۇڭگو پۇقرالىرىغا، شۇ دۆلەتلەردىن

ئۇ دۆلەتلەرگە ۋىزا (VISA) ئالغاندا، تۇغقانلىرىنىڭ مۇناسىۋەتلىك رەسىمىي ئىسپاتى ئۈچۈن.

شۇ دۆلەتنىڭ جامائەت خەۋپسىزلىك ئورنىنىڭ تامغا باسقان بولۇشى ھەمدە جۇڭگونىڭ شۇ دۆلەتلەردىكى

باش ئەلچىخانىسى تامغا باسقان بولۇشى شەرت. بولمىسا بىر پارچە ... «.......» ئەمەس

خىتاي، بۇ ئىدارىنىڭ خەلقئارالىق قىلىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇ تۇغقانلار تارتىلىش

مۇمكىن بولمايدىغان ئۇزۇن تەشكىلاتنى جارى قىلىدۇ. ھەمدە بۇ ئىدارىنىڭ مەزمۇنى خىتايلارغا

تىگىشلىك مۇسۇلمانلار چەتئەلگە ئاشكارا ئاسان تاماشا دەپ، خىتاي يېزىقىدا

ئەڭ كىلى يېزىقىدا ئىپادىلىگەن. شىنجاڭدا ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك، تاتار قاتارلىق مۇسۇ-

لمانلار دىنى تولىمۇ كۆپ بولغانلىقتىن «ئىشلەك تامغا» بىلەن ئىشلەنگەن، جۇڭگونىڭ

شۇ يېزىقتا ئالاقىدار دۆلەتلەردىكى باش ئەلچىخانىلىرىغا تەلەپ قىلىپ بۇ ئەھۋالى سورىغا-

نىدا، ئۇ ئەلچىخانىلار «بىزنىڭ مەركىزى ھۆكۈمەتتىن بىز ئالغان ئۇ خىل ئۇقتۇرۇش يوق» دەپ

ئىنكار قىلغان. شۇڭا بۇ ئىشلار يېڭىدىن بۇيان شىنجاڭدىكى مۇسۇلمانلار دۆلەتلەرگە تۇغقان يوقلاش

بارغان مۇسۇلمانلار ئۈچۈن دەسلەپكى بولدى. خىتايلار نەزىرىدە، شىنجاڭدىكى مۇسۇلمانلارنىڭ

چەتئەللىك مۇسۇلمانلار بىلەن تۇغقانلىقى بار دەپ قىلىشى، خىتايلار شىنجاڭدىكى ھۆكۈمرانلىق

تەۋرىتىشى مۇمكىن دەپ كۆرسەتمەكتە، بۇنىڭدا ئىسلام دىنى مۇھىم ۋاستە ئىكەنلىكى، شۇڭا

خىتايلار ئىسلام دىنىنى ئۆلگىدە قورقىدۇ، بىر تۇغقان ئاخىر مۇسۇلمانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. خىتاي

كومۇنىستلىرىنىڭ شىنجاڭدىكى بىر پۈتۈن مۇسۇلمانلار ئاتالغۇسى ئۈستىدە ئەسىرلەرچە بىر تۈرلۈك يېتەكچىلىك

بارلىقى مەسچىتلەرنىڭ ھەممىسى تاقىلىپ جەمئىيەتتە تۇتۇش ئۈچۈن تۈرلۈك قويغانلىقى، بۇنىڭغا قاتنا-

شقانلار باشقا بىر ئۇيغۇر تۇتۇلۇش. بۇ تۈر خىل تېرورلۇق ھەرىكەتلەرگە جامائەت تۇتۇلدى، جۇڭگو

ئاھالىسىدە ئۆتكەن تاجاۋۇزچىلار كىشىنى ئاخىرقى تەتقىقاتقا ئىبۇس قىلغان، شۇنىڭ بىلەن

بۇ ئىشنى كېيىنكى تۇرمۇشى قارار قىلىنغان، جۈملىدىن ئامان ۋە روزى ھېيت، قۇربان ھېيت نامازلىرى

ئوقۇلغاندا ھەممىسى خىتايلارنىڭ ھەر كۈنى تەدبىرلىرى جىددىيلەشتۈرۈلۈپ، يېنىغا قوراللىق كىشى

يوشۇرۇن تۇرالايدىغان خىتاي ۋە ساقچى ئۇيغۇر ساقچىلار، ئۇيغۇر مەسچىتلىرىنىڭ

تەقىپلىسا ئىمانلىق يۇرتۇپ بىر ئاقتىن كۆز يۇمۇپ بايلا قەتئىي قىلىش ۋە ھەممىنى ئالغاننىڭ ناماز
ئۇتقۇزغان بولۇشتۇر. مەسچىت ئىچىدە جامائەت ئۈستىدىن نازارەت قىلىش ۋە ئىمام
خاتىپلارنىڭ نامازدىن كېيىن قۇتبىغا چىقىپ سۆزلىگەن دىنىي نەسىھەتلىرىنى تەكشۈرۈش،
يېقىنقى يىللاردا ئۇيغۇر ئېلىدە ئۆزلىرىنى «موسۇلمان» لار باماتق
دەپ جۇڭگو ناماز ئوقۇيدىغانلارنى، سادىق بولۇشنى تەلەپ قىلىپ، خىتايلاردىن مەنسەپ ئالغان
ئىشلارنى مال ۋە دىنىي خىتايلار بىلەن ئۇيغۇر موسۇلمانلارنىڭ دىنىي ئىبادەتلىرىنى نازارەت
قىلماقتا. شۇنداقلا ئۇيغۇرلارنىڭ دىنىي تەلىم ئېلىش – ئوقۇش ھوقۇقى دەپ، مەكتەپلەرنى
تەكشۈرۈش ئىشلىرى ئاتالمىش قىلىنغان. شۇنىڭدەك نەشر قىلىنغان، يېڭى ۋە خوتەن، ئۇرۇمچى
قاتارلىق جايلارنىڭ ھەممىسىدە ئۇيغۇر يەرلىك خەلقلىرى ئىچىگە سەھەردە كۆچۈرۈلگەن خەلق –
داموللامنىڭ ئۆيلىرىگە يوشۇرۇن ھالدا بېرىپ دىنىي تەلىم ئالغانلىقى مەجبۇرىيەتلىرى بولغان خىتاي
دائىرىلىرى سېزىپ قالسا، بۇنداق ئوقۇغۇچىلارنى، ئۇستازلارنى، ئوقۇتقان تالىپ – يېزىلارنى ھەم
ئۆيلىرىنى تاپتۇرۇپ، ئاتا-ئانىلىرىنى تۈرمىگە تاشلاپ جەرىمانە قىلىنىدۇ ۋە يەنە بىر مەسىلە ھوسەيىن
داموللا ھاجىم ۶ تالىپ بىلەن تۇتۇلۇپ، ئۇلارنىڭ يۈزىنى ۋە بۇ ئۇيغۇرلار ئېيتقان ۴ يىللىق ئاتىشىلاي، خىتاي
ئۇيغۇرلارنى قورقۇتۇش، ھەمىشە ئالدىرىسا كۈچىنى ئۇيغۇرلارغا ۋە ھەمىشە يانچى – يانچى «ئىلاھى
بولمىغان» لار دەپ قارىغان، زىيارەت قىلغاندا ئۇيغۇر يانچىلارنى ۋە ئاللاھنىڭ ئالدىنى ئاشۇرغان،
تەڭلەش ئۇيغۇر تالىپلارنى ۋە ئۇيغۇر يانچىلارنى نىشان قىلىپ، ئۇلارنى قىلىپ ۋە ئۆتكۈزۈشۈپ
تىرىلگۈچى قىلىنغان كىشىلەر ئۇيغۇر تالىپ ئۇرۇغان، ھەرقايسى جايلاردا كېيىنلىكى ساقچى
كۈچلىرىگە بارىسىز، ئۇيغۇر دەپ قول – پۇتلىرى بىر – بىرىگە چېتىپ كۆزلىرى ئىشكەل
سېلىنغان ئۇيغۇر تالىپ ۋە ياشلارنىڭ تۈرمىگە تاشلانغانلىقىنى ئاللاھقا تاپشۇرغانلىقىنى كۆرسىز،
ئەگەر ئۇيغۇر مەسچىت مەدرىسىلەرگە بارسىڭىز، ئاغزىغا ئېيتقان قارا مۆھۈرنى تەقسىم قىلىپ بولۇپ
قىلىنغان، قول – پۇتلىرىغا ئىشكەل – كويزا سېلىنغان، بىردە مەدىنى كىيىملىك خىتاي ساقچىلارنىڭ
ساقچى تەكشۈرۈشىگە يېتەكلىنىپ «مىللىي بۆلگۈنچى» ئۇيغۇر
تالىپ ۋە ياشلارنى كۆرىسىز. ۹۶ – يىلى باھارنىڭ بىر كۈنى قاراڭغۇ سەھەردە شىنجاڭ رادىيوسى
قۇدرەتلىك سىياسىي كېڭەش شىنجاڭ ماتائىنى ئارقىسىدا داموللا ھاجىم ۋە ئوغلى ئىككىسى تەشۋىق
ھېيتكار جامەسى – مەسچىت بامدات نامىزىغا كېتىۋاتقاندا، بۇ ئاتا-بالىنىڭ ھەر
بىرىگە بىر تاپانچە قاتىل پىچاق تىقىپ ئۆلتۈرۈۋەتكەن، بۇ پاجىئەلىك تىرورلۇق قەستنى خىتاي
قاتىللىقنى بۇ داموللىنىڭ ئۇيغۇر تالىپلىرىغا دۆڭگەپ، نۇرغۇن تالىپلارنى تۈرمىگە
تاشلىدى، بۇ ۋەقەنىڭ ئاخىرى ھازىرغىچە تۈگىمىگەن – قاراڭغۇلۇقتا ئىچىدە تۇرماقتا.
ئۇيغۇرلارنىڭ ياش دىنىي موللىلاردىن بولۇپ بۇ ئىسلام دىنىي ئالىم – مەدرىسىدىن ئاشقان
بېغىشلىغان بۇ تالىپلار ئۇيغۇر ئۇستازغا پىچاق سانچىغان ياشلارغا ئوخشاپ قالغانمىدۇ؟
ياكى بولمىسا بۇ قاتىل پىچاقنى تۇتقان قارا قول باشقا ئىنسان ئىدىمۇ؟ ھەقىقەتنى
يوشۇرۇپ بولمايدۇ، لېكىن خىتاي كوممۇنىستلىرىنىڭ نەزىرىدە ھەقىقەت مۇستەقىل
ھېچقانداق ۋە قورقۇنچلۇق ئۇيغۇر باتۇرلىرى بولۇپ، ئەنە شۇ تەكشۈرۈش ئىسلاھاتى يولى ئاخىرىغا يەتمەكتە.

زۇلۇمغا قارشى كۈرەش: زۇلۇمنى كۆپ يېسە، قارشىلىق كۆپ چىقىدۇ، بۇ ئەقەللىي ساۋات.
زۇلۇمغا قارشىلىق غەيرىتى سۇڭ گەنجىۋ تېكىنلىكنى شىنجاڭلىق ئۇيغۇرلار زۇلۇمغا چىدىماسلىق [illegible] -
تاقىتى قالمىغانلىقتىن، ھەر قېتىم ماللىرىنى خىتايلارغا قارشى ھەرىكەت قىلىپ، سىلاھ قوبۇل قىلىشنى تاقاشقا
يولىدا، تۇيۇلدىن كېلىشىچە باتۇرلارنە كۆرەشكە قىلماقتا. مەن بىلىمەن: 95 - [illegible] ئالار ئۇيغۇر قەدىمى ئەلىرى
كۆرۈلۈشەلمەي ئۆترا يىللىرى بىرەر قوراللىق ئىسيانلار تېنىچ كېچىسى باتۇرلار بېسىپ كىرىپ، قارا قول
خىتاي ئەسكەرلىرىنى ئۆلتۈرۈشكە جاسۇس بولغان ساپ، ئۇرغۇن قورال - ياراقلارنى غەنىمەت ئېلىپ
بىرگە ئېتىشماسلىقنى جىبىپ، قاراڭغۇدا كۆزدىن غايىپ بولغان. بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقان خىتاي
ئەسكەرلىرى بارلىق قاتناشچى تۇتقۇن، ئەڭ چەت مەلىق ئەسكەر چىقىرىپ قاتتىق چارلاش - تەكشۈرۈش
ئېلىپ بارغان بولسىمۇ، ھېچنېمىگە ئېرىشەلمىگەن. كۆچا ئاھىسىنىڭ ئالاقىغۇ ئېنىزا قاراسا كەنتنىڭ
باشلىقى قاقۇل توقا، ئۇنىڭ قارىمىقىدىكى ئۇيغۇر دېھقانلىرىنى رەھىمسىز ئېزىپ، [illegible]، 40 يىلدىن
بويان دېھقانلارغا قىلمىغان جاپالىرى قالمىغان. بۇ كەنتتىكى ئۇيغۇر دېھقانلار [illegible] - سەي،
يۇلتۇز تارقىغاندىن كېيىن ئىشقا ھەيدىلىپ چىقىلىپ، كەچتە يۇلتۇز چىققاندا ئۆيىگە قايتىپ چىقىشى
زۇلۇمى ئاستىدا ئىنجىقلىپ ياشىسىمۇ تويسىز توپىدىن ئىچى ئاشقان، بەدىنى يېپىشقان كىيىمگە ئېرىشە-
لمىگەچكە تەلمۈشتىن، ھەر يىلى تەدرىجىي ئۆلۈپ لەمىغان. بۇ بىچارە ئۇيغۇر دېھقانلارنىڭ قەلبىدە تېنىگە
كىرگەن باشلىقى قاقۇل توقا ھەققىدە ھېساپسىز ئۆچ بار ئىدى. ئۇ كەنتكە زورلۇق بىلەن بېسىپ
كىرگەن خىتاي كوچىلىرى قاقۇل توقىنىڭ ئىككى خىيرى. خالقنى ئۇنىڭغا خوتۇنلىقى بىلەن
ئۇيغۇرلارنىڭ ئەمگەكلىرى بىلەن بەدەلگە [illegible] بايلىق تاپقان، بۇ مىللىي [illegible] -
قاقۇل توقا ئۇ كەنتتىكى خىتايلارنى [illegible]، ھەر يىلى [illegible] ئۇيغۇرلارغا
ھەيۋە [illegible] ئۆتكۈزۈشتە [illegible] توختاتمىغان، ۋاقىتتا [illegible] ساقلاندى.
بۇ [illegible] قاقۇل توقا [illegible] ناھىيە [illegible] بىلەن [illegible]
[illegible] ئۇيغۇرلارنى «مىللىي بۆلگۈنچى»، خىتايلارنى بولسا «[illegible]» دەپ
[illegible] ...... دەپ [illegible] زۇلۇمغا [illegible]
[illegible] 9 - يىلى قىشتا بىر كېچىسى
[illegible] ئاستىدا، مىللىي [illegible]
قاقۇل توقىنى [illegible] ئۆيىگە بارغاندا، ئۇ [illegible]
بولمىغاچقا، ئۇنىڭ [illegible] ئۆلتۈرۈپ [illegible]
[illegible] بولغان. بۇ [illegible] خىتاي [illegible] قاقۇل توقىنى
ناھىيە [illegible] «مىللىي بۆلگۈنچى» [illegible] قارشى [illegible]، ئۇنى
[illegible] قاقۇل توقىنى [illegible] 200
[illegible] ناھىيە [illegible] ئۇيغۇر [illegible]
[illegible] خىتاي [illegible] 9 - يىلى [illegible] قىشتا
[illegible] خىتاي [illegible] بىلەن [illegible]
قاتتىق تەكشۈرۈپ [illegible] ناھىيە

جۇڭنىڭ ئۇيغۇر ياشى ئەنزىمەت، خىتاي زۇلۇمىغا قارشى باتۇرانە روھ بىلەن ئۇنى ئاراقە سەھ
بويىچە كىچىك قىشتاكى يەر ئاستى قورال ياساش زاۋۇتى قۇرۇپ، پارتلاتقۇچ دورا، ئوسكو-
نىلەرنى ياساۋاتقان كۈنلەردە، خىتاي قوراللىق ساقچىلىرى ئۇلارنى قورشاپ تۇتۇ-
ۋالغانىدى. ئۇلار دەرھال بىرنەچچە قىسقىچ تۇتۇلۇپ، شۇ يەردىن 9 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى
يولغۇن تۇرمانلىقىغا يوشۇرۇنغان. خىتايلار تۇتۇۋالغان 7 نەپەر ئۇيغۇر يىگىتنى ئۇلار
ياسىغان پارتلاتقۇچ دورىلىرىنى ئېلىپ كېتىپ بىر كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، خىتاي ساقچىلىرى
دەل ھېلىقى بىر يىگىت يوشۇرۇنغان جايدا، بۇ 7 ئۇيغۇر يىگىتنى ئۇلار ياسىغان پارتلاتقۇچ
دورىسى بىلەن پارتلىتىپ ئۆلتۈرۈپ، ئۇلارنىڭ ئاتا-ئانىلىرىغا: «سىلەرنىڭ بالىلىرىڭلار ئۆزى
ياسىغان پارتلاتقۇچ دورىسىدا پارتلاپ ئۆلۈپتۇ» دەپ خەۋەر قىلغان. بۇ ئاتا-ئانىلار
يىغلاپ تاقىشىپ، بۇ يولغۇن تۇرمانلىقىغا قانغا چىلاشقان ياتقان جەسەت پارچىلىرىنى
ئۆيگە يىغىشتۇرۇۋاتقاندا قايسى ئىككى يىگىتنى بىر-بىرىگە ئايرىيالمايۋاتقاندا، قېچىپ يوشۇرۇنۇپ ياتقان
ھېلىقى بىر يىگىت جەسەتلەرنى يىغىشقان، پاجىئەنىڭ جەريانىنى سۆزلەپ بەرگەندە ھەممە بۇ
ئاقكۆڭۈل ئاتا-ئانىلار ئىشنىڭ چىنلىقىنى بىلگەن. يىراق جايلارغا پانالىنىپ كېتىشتى. 94-يىلى
ئۇيغۇر ياشلىرى بۇ كۆرۈنۈشنى ئاڭلاپ قولغا ئېلىنىپ 9 ئاي تۇرمىدا ياتقان چاغدا ئۇنى
كېيىن، ئۇلارنى تۇرمىدا تۇتۇپ تۇرۇپ بەرگەن 2 خىتاي ساقچىسىنى ئۆلتۈرۈپ قېچىپ
چىقىپ ئۆلتۈرۈلگەن. چوڭ مەيدان نىيۇيورك دېگەن چوڭ گېزىتتە تەكشۈرۈپ يازغان. 93-يىلى
ئاپرېل ئۇرۇمچىدىكى بىر كۆلنىڭ سۇ ئاستىدىن قېزىپ تاپىلغانىدى، 20 نەپەر جەسەت
كەتكەن ئادەمنىڭ جەسىدى سۇدىن چىقىرىلغان، بۇنىڭ ئىچىدە 13 جەسەتنىڭ كاللىسى
سانجىلغان. تۆمۈر بەلگىسى بار ئىكەن. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان خىتايلار ئۇيغۇر يۇرتلىرىنى
ئىشغال قىلغاندىن بېرى، ئۇلارغا قورال ھەتتاكى ئاتوم قوراللىرىنى ئىشلىتىپ چېقىپ
سىناپ ساقلىماقتا، شىنجاڭدىكى ھەر قايسى جايلاردا تۇرۇپ ھەربىي ۋە ساقچىلارنىڭ قورال-ئوقلىرى
يوقاپ كېتىش ۋەقەلىرى ئارقىمۇ-ئارقىدىن يۈز بەرمەكتە. بۇنداق قوراللارنى بىلىپ
يوشۇرغان ئۇيغۇر ئەزىمەتلىرى بار. ئاتالمىش خىتايلار بىلەن قوراللىق تۇقۇنۇشۇش
خىتايلارنى ئالاقزادە قىلماقتا. زۇلۇمغا قارشى بۇنداق كۈرەشلەر شىنجاڭدىكى شەھەر-
يېزىلاردا ئۇيغۇر ياشلىرى دەۋا قىلماسلىق، بەلكى خىتاي تارىخىدىكى ئۇيغۇر جەڭچىلىرى داۋاملاشتۇرماقتا.
ھەر بىر سەپكە قوغۇشۇپ قىلىنغان ناھايىتى ئازسانلىق ئۇيغۇر ياشلىرىدىن تەشكىللەنگەن خىتايلار، ئۇلارنى
ھەر قايسى قىسىملارغا بۆلۈپ ئەمەلگە بولۇۋاتىدۇ. مۇشۇنداق قىسىملارنىڭ بىرىدە خىتايلارنىڭ
يوشۇرۇن ئىشلىشىغا قوشۇلۇشقا كۆنمىگەن، قوماندانلارغا زورلاشقان بىر ئۇيغۇر جەڭچى 2 خىتاي
قىسىم ۋە بىر خىتاي جەڭچىنى ئېتىپ ئۆلتۈرۈپ، ئاخىر ئۆزىنىمۇ شەھىت قىلغان.
شۇ ئىككى چېقىپ شىنجاڭغا قايتىقان بىر ئۇيغۇر ياش بىر مۇنچە ئايلار تاشقى يوشۇرۇن كوللېجتا ئوقۇپ
شۇنى ئۇرالمىغان يولىدىن ئالغاچ كېلىپ، كۆپلىگەن ۋە دەۋاچىلار ئۇيغۇرلارغا تارقىتىپ
ئىشلىگەن بولسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئۆتكەن خىتاي ساقچىلارغا تۇتۇلۇپ، ھېلىقى ياپونلار
قولغا كۈرگەن ئۇيغۇرلارنى ھەسرەتتە قويغان.

زۇلۇمغا ئۇچرىغان زۇلۇمى: ھەتتا يىل 9 - بەدەش بىلىش يىلىنى ئەدەملەرگە ئاشۇرۇشنىڭ مۇھىم
ھالقىسى بولغان «ئىستىقلال»، «موقۇملۇق» نى كۈچەيتىشنى باھانە قىلىپ، ج. ك. پ شىنجاڭ
رايونلۇق كومىتېتى سېكرېتارى ۋاڭ لېچۈەن، مائاۋىن سېكرېتارى قوشۇمچە شىنجاڭ قورۇلۇش
ھەربىي كوماندىرى ئابلەت ئابدۇرېشىت «شىنجاڭ خەلقىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى 120 نەچچە
ماددىلىق بەلگىلىمە» نى دەستەك قىلىپ كۆتۈرۈپ 96-يىل بېشىدىن باشلاپ بارلىق ئۇيغۇر دىيارىدا سىياسىي
بېسىمنىڭ يېغىشقا قاتتىقلاشقا ھەرىكەت مەركىزى كومىتېتىنىڭ 7-نومۇرلۇق ھۆججىتىنى كۆتۈرۈپ
شىنجاڭغا قايتىپ كېلىپ، ئۇلارنىڭ 120/نەچچە ماددىلىق بەلگىلىمىنى ۋە مەركەزنىڭ 7-نومۇرلۇق
ھۆججىتىنى كەلگۈسىدە يەتكۈزدى ھەم تەشۋىق قىلدى. بۇ «بەلگىلىمە» ۋە «ھۆججەت» نىڭ
ئومۇمىي مەزمۇنى تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت: شىنجاڭدا ئاساسىي خەۋپ مىللىي بۆلگۈنچىلەردىن
كېلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ يىل ئىچىدە «مىللىي بۆلگۈنچىلەر» گە قاتتىق زەربە بېرىش ھەرىكىتىنى تېخىمۇ
چوڭقۇر قانات يايدۇرۇپ، مىللىي بۆلگۈنچىلەرنى پاك - پاكىزە، ئۈزۈل - كېسىل تازىلاش كېرەك.
مىللىي بۆلگۈنچىلەر «ئىسلام دىنى» نى قورال قىلىشنى باھانە قىلىپ، دىنىي نىقاب بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىدۇ.
شۇنىڭ ئۈچۈن پارتىيىنىڭ دىنغا بولغان مۇئامىلە رەھبەرلىكىنى تېخىمۇ كۈچەيتىپ، دىنىي پارتىيىنىڭ
ئىشتىراكىدا قۇرۇلغان ئائىلىلەرگە ئورۇنلاشتۇرۇش لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن بارلىق دىنىي زاتلارنى سىياسىي جەھەتتىن
قاتتىق تەكشۈرۈشتىن ئۆتكۈزۈپ، دىنىي قانۇن بويىچە باشقۇرۇش، تەكشۈرۈشتە لاياقەتلىك
بولغان ئىماملارغا لاياقەتلىك كىنىشكىسى تارقىتىش، لاياقەتسىزلەرنى جازالاش؛
لاياقەتسىز بولغان ئىماملارنى ئىماملىق قىلدۇرماسلىق. دىنىي مەكتەپ ۋە مەدرىسىلەرنى تاقاپ،
تالىپ ۋە دىنىي ئوقۇغۇچىلارنى تارقىتىۋېتىش. بۇنىڭدىن كېيىن قەتئىي يېڭى مەسچىت سالدۇر-
ماسلىق ۋە ھازىرقى مەسچىتلەرنى قاتتىق باشقۇرۇش ۋە ئازايتىش قىلىش؛
بۇنىڭدىن كېيىن مىللىي ئوقۇغۇچىلارغا باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 1-سىنىپىدىن باشلاپ خەنزۇچە
تىل دەرسى ئۆتۈش، مىللىي ئوقۇتقۇچىلارنى قاتتىق تەكشۈرۈشتىن ئۆتكۈزۈپ، لاياقەتسىز-
لەرنى يۆتكەش ۋە ھەيدەش، كادىرلارنىڭ دىنىي پائالىيەتلەرگە قاتنىشىشىغا قەتئىي يول قويماسلىق،
ھەجگە قىلىشقا بارىدىغانلارنى سىياسىي جەھەتتىن قاتتىق تەكشۈرۈش ۋە سانىنى چەكلەش،
يېزا، رايون دىنىي زاتلارنىڭ چاقىرىلىشىغا كىرگۈزۈلگەن ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىش ھەم ئۇلارنى
ھاكىمىيەتكە قاتناشتۇرماسلىق، چەتئەللەرگە چىقىدىغانلارنى قاتتىق تەكشۈرۈش،
ھەر قانداق چوڭ - كىچىك مەكتەپلەرنىڭ ھەممىسىدە خەنزۇ ۋە مىللىي ئوقۇغۇچىلارنى ئارىلاشتۇرۇپ
ئوقۇتۇش، ئالىي مەكتەپلەردىكى ساقچى باشقارمىلىرىنىڭ نازارەتچىلىك خىزمىتىنى تېخىمۇ كۈچەيتىش،
مەسچىتلەردە ناماز ئوقۇتمىسا ھەرگىز دىنىي تەشۋىقات قىلماسلىق؛ [illegible] بالىلارغا
دىنىي تەشۋىقاتقا ھەيكەللەرنى سۆزلەپ بۆلگۈنچىلەرنى جازالاش؛ تۇي - تۆكۈن، نەزىر -
چىراغ سورۇنلىرىدا دىنغا ئالاقىدار گەپ سۆزلەرنى تىلغا ئالماسلىق، پېنسىيەگە چىققانلار، خۇددى
ساقچىلارغا چىقىشقا ھەممە ئادەم ئۆز ئۈستىگە ئالسۇن، مىللىي بۆلگۈنچىلەرگە ۋە ئەكسىيەتچى
دىنىي زاتلارغا ھېسداشلىق قىلىدىغان سۆز - ھەرىكەت قىلماسلىق، «ئاز سانلىق مىللەتلەر
خەنزۇلارنى ئاياغ ئاستى قىلماسلىق» تەربىيىسىنى ئومۇملاشتۇرۇپ چوڭقۇر قانات يايدۇرۇپ، مىللەت

ئايرىشنى تەشەببۇس قىلىدۇ، ئۇ زور ۋە كىسەل تۈگۈنى قوزغايدۇ ۋە ئۇنىڭ بىلەن قوشۇلغان بولۇشى لازىم.
يۇقىرىدا ئېيتىلغان «تېكىن» ۋە «ھەر جەھەتتە يېڭى تەرەققىياتقا دېپلوماتىيە» ، يېقىنقى
يىللاردىن بۇيان، شىنجاڭنى ۋە تېنىمىز قوغدىشىمىز كېرەك ئايرىۋېتىشنى يامان غەرەزلىك قىلىدىغان
ۋە تەۋەنچىلىك ۋە سىرتتىكى مىللىي بۆلگۈنچىلەر ئامېرىكا جاھانگىرلىكىنىڭ قوللىشى ۋە
قوللىشىغا تايىنىپ، شىنجاڭنى مۇستەقىل قىلىش ھەرىكىتىنى بازارغا سالىدى
ئىچكى ۋە سىرتتىكى جەھەتتە تەڭ ھەرىكەت قوزغىماقتا. شىنجاڭنى مۇستەقىل قىلىش بويىچە دۇنيانىڭ
ھەر قايسى جايلىرىدا قۇرۇلغان مىللىي بۆلگۈنچى تەشكىلات 34 كە، شىنجاڭدا قۇرۇلغىنى
20 گە يەتتى. بۇلار ئىچكى-تاشقى جەھەتتىن ئۆزئارا ماسلىشىپ ۋە تىل بىرىكتۈرۈپ، بۆلگۈنچىلىك
ھەرىكەتلىرىنى باغانىسىز كېڭەيتمەكتە. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز، خەلقئارا سىرلىكىسىنى كۈچەيتىپ،
بىزنى قوللايدىغان ئەللەرنى كۆپەيتىپ ۋە ئۇلارغا تايىنىپ، مىللىي بۆلگۈنچىلەرنىڭ قوزغىلىش
دائىرىسىنى تارايتىپ، چەكلەپ، ئۇلارنى يوقىتىشنى مەقسەت قىلىشىمىز، شىنجاڭدا بولسا
مىللىي بۆلگۈنچىلەرگە قاتتىق زەربە بېرىش ھەرىكىتىنى داۋاملىق ئۈزلۈكسىز چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، تەلتۆكۈس
ئېلىپ بېرىپ، مىللىي بۆلگۈنچىلىك بىلەن ۋە يېتەكچىلىرىنى تامامەن قوغلاپ-تاشلاپ
كۆرگە تىقىشىمىز لازىم. شۇنىڭغا ھوشيار بولۇشىمىز لازىمكى: مىللىي بۆلگۈنچىلەرنىڭ
ھازىر شىنجاڭدا ۋە تېبەتتە تۈپ ئاساسىي كۈچلىرى يوق بولسىمۇ، ئىچكى قاتلامدا خەۋىپى بار. بۇنى سەل چاغلاشقا
بولمايدۇ. شىنجاڭدا ئۆزئارا ئېشىلگەن ئاساسىي قاتلام كادىرلار بولۇپ، بۇ خەنزۇ كادىرلارنىڭ
مىللىي بۆلگۈنچىلەرگە قارىتا كۆزى قارىغۇ، قولىغا كاسسا، بۇلارنى يوق قىلالماس بولۇپ
قالدى. شۇڭا ھەر بىر سەۋىيەدە ۋە شىنجاڭدىكى قوراللىق ئارمىيە بىلەن 50، 60 مىڭدىن
كادىر يېتىشتۈرۈپ، ئاھىسىنى قوشۇپ ھەر دەرىجىلىك ئاساسىي قاتلام پارتىيە ھۆكۈمەت
لەرنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىكىگە بېكىتىپ ۋە مۇھىم ھوقۇقنى بۇلارغا تۇتقۇزۇپ،
مىللىي بۆلگۈنچىلىككە قارشى مۇستەھكەم مۇداپىئە ئىستىھكامى قۇرۇشىمىز لازىم. بۇندىن
باشقا يەنە: شىنجاڭدىكى قۇرۇلۇش ۋە خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسى، قوراللىق ساقچى قىسىم
قۇرۇلۇش ئارمىيىسى ۋە خەلق ئەسكەرلىرى (بۇلارنىڭ ھەممىسى خەنزۇ) گە مىللىي بۆلگۈ-
نچىلىككە قارشى ھوشيار بولۇش ۋە جەڭگە تەييار تۇرۇش تەربىيىسىنى كۈچەيتىپ
بېرىپ، ئۇلارنىڭ جەڭ قىلىش تېخنىكا ماھارىتىنى ۋە جەڭگىۋارلىقىنى ئۆستۈرۈپ،
بۆلگۈنچىلىككە قارشى تۇرۇش ھالىتىگە كەلتۈرۈشى لازىم. مىللىي بۆلگۈنچىلەرگە قارشى كۈرەشتە
ئالدى بىلەن شىنجاڭدىكى كادىرلار قوشۇنىنى بولۇپمۇ مىللىي كادىرلار قوشۇنىنى سىياسىي جەھەتتىن
قاتتىق تەكشۈرۈپ، ئىشەنچلىك سىياسىي ئاڭلىق كادىرلار قوشۇنىنى پاكلاشتۇرۇشىمىز ۋە
شىنجاڭدىكى ناز ... مىللىي كادىرلارنى مەركىزى ھۆكۈمەت
(بېيجىڭ ھۆكۈمىتى) تارماقلىرىغا خىزمەتكە يۆتكىلىشى، مەركىزى ھۆكۈمەت تارماقلىرىدىكى
ۋە جايلاردىكى ئۆلكىلەردىن رەھبىرى كادىر يۆتكەپ كېلىپ، شىنجاڭدىكى ... قايسى
ئارقىلىق ... ، ماھىيەتلىك مۇھىم ... خىزمەتلىرىگە ... قىلىنىپ
رەھبىرى كادىرلارمۇ ... ۋە يەرلىك ... بولۇشىنى ساقلىنىشى لازىم.

ھازىرقى ئوتتۇز سېيىت بىپۇرسا ئىستىلغان «سىكىر» ۋە «ھۆججەت»، بۇ يىل ئاپرېلدىن باشلاپ
تەكشۈرۈش باشلاندى، شىنجاڭدىكى ئۇيغۇرلارغا ۋە ئۇيغۇر دىنىي زاتلارغا تارقاتقان مەسىلىسىز بالىسى -
ئانىسى تۇتۇلۇپ كەلدى. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بۈيۈك روھى كۈچىدىن ئىنقىلاب ئۇچقۇنلىشىش،
ئۇيغۇرلارغا قارىتىلغان خىلمۇ - خىل زۇلۇم ۋە تېررورلۇق ئىنقىلابىي [illegible] بالا قاقاقلىتىپ
[illegible]، ئۇيغۇرلارنىڭ ھاياتى ئىنقىلاب زور خەۋپ - خەتەرلەرگە دۇچ كەلمەكتە. مەسىلەن:
خىتاي تۇرالغۇ ساقچىلىرى سانسىز گۇرۇپپىلارغا بۆلۈنۈپ، ئۇيغۇرلار بار جايدا تۈرلۈك ئۇسۇل
بىلەن تۇتقۇن قىلىشقا كىرىشتى. مەسىلەن: [illegible] يۇرتىدا تەكشۈرۈش ئېلىپ بارىدۇ.
ئۇيغۇرلارنى ئوچۇق - ئاشكارا تۇتقۇن قىلىپ، [illegible] نى قولغا كىرگۈزۈپ تۇتۇپ
كەتتى. [illegible] نىڭ [illegible] بولۇپ كەتتى، قالغان ئۈچ ئائىلە
ئۇيغۇرلارنى [illegible] «[illegible]» [illegible]
«[illegible]» [illegible]
[illegible] (ھۆرمەت) بېرىپ، [illegible]
[illegible]
قالغان بارسا، «گۇمانلىق ئۇنسۇر» قاتارىدا تۇتۇلۇپ ئاقىۋەتتە ئېغىر يامان بولىدۇ.
شىنجاڭنىڭ ھەر شەھەر، بازارلىرىدا تۇرالغۇ ساقچىلىرى، يېزىلاردا ساقچىلار [illegible]
[illegible] 96 - يىلى ئاپرېلدىن باشلاپ كېيىنكى بەش ئاي ئىچىدە [illegible]
خىتايلار «مىللىي بۆلگۈنچىلەر» [illegible]
[illegible]، ئۇيغۇرلارنى [illegible] «[illegible]»، «[illegible]»، «[illegible]»
«[illegible]» دېگەن [illegible]
[illegible]
[illegible]
ئۇيغۇرلارنىڭ [illegible] كەتتى. [illegible]
كەتتى. بۇنداق تۇتقۇن قىلىش ھەممە جايدا ھەمىشە كېچىسى ئېلىپ بېرىلىدۇ. بۇنداق كېچىلەردە
[illegible] ئۇيغۇرلارنىڭ [illegible]
[illegible]
[illegible] خىتايلار [illegible]
[illegible] خىتاي ساقچىلىرىنى باشقا
2800 [illegible] خىتاي ساقچىلىرى [illegible]
[illegible] ئۇيغۇر تۇتقۇن قىلىنغان. بۇنداق تېررورلۇق ھازىرمۇ داۋاملاشماقتا. [illegible]
[illegible] ئۇيغۇرلار ۋە [illegible] تۇرماقتا. [illegible]
[illegible]
[illegible] تۇتقۇن
[illegible] «[illegible]» [illegible]، خىتايلارنىڭ قاتتىق

جىسمى ئاجىزلاشتى، «مىللىي بۆلگۈنچىلىك» كە قانۇنسىز دەپ ئېتىقادى بار ئىدىيەلىرىگە قارشى چىقىپ، زورلۇق بىلەن ئۇرۇپ،

ئۆلتۈرۈلۈشكە قاپىيىلمىدى، زومىگە زوم قوشۇلۇپ، مەنىسىنى يازالمىدى. ئاشكارە ئۇيغۇر

دۆلىتىنى مەركەزلىك بىرلىككە قاچان ئاقىلانە تەسلىم قىلدى. ئىسلام دىنى بىر مۇنچىلىرى ئۇرۇمچىغا

ماكانلاشتى، يەنە بىر مۇنچىلىرى خىتاي يۇرتلىرىدا مۇساپىر بولدى. مۇستەقىللىق ئىستىكى

ئانا زېمىنىدىن چامالمىغان تەشۋىقات ھازىر بىر قانچە قېتىم قالدى. ئۇيغۇرلار ئۆزىنى چىراق

قىلىپ ماڭدى. ئۇيغۇرلارنىڭ روھى كەبى سىياسىي ئاھالىسى تۇتۇلدى. خىتاي ئىدىيە تۈزۈم

دۆلەتلىرى ناھايىتى مۇكەممەل جىددىي ھالەتتە تۇتۇلدى. «مىللىي بۆلگۈنچىلەر» گە قاتتىق زەربە

بېرىش ھەرىكىتى باشلانغاندىن بۇيان، خىتاي ھۆكۈمىتى ئۇيغۇرلار قادىر، شۇنىڭ ئۈچۈن

بۇ قارارلارغا خالىغانچە دارىتىلىپ تەنە سۆزلىدى، روھى زەربە بېرىشنى ئۇنتۇمايدۇ.

ئۇيغۇرلارنى ھەر قايسى ئىدارە، جەمئىيەت، كارخانىلاردا، شەھەر-يېزىلاردا بىر ئايرىپ

قاتتىق سىياسىي تەكشۈرۈش ئېلىپ باردى. بۇلاردىن «مىللىي بۆلگۈنچى» لىك سۆز-

ھەرىكىتى بار دېيىلگەنلەر ئاتار قانۇنسىز تۇتۇلدى. «مىللىي بۆلگۈنچى» لىككە ئاھل

دەپ قارالغانلار خىزمەتتىن ھەيدەلدى، مەسىلىسى يوق دەپ تونۇلۇپ، خىزمىتى ئۆزىنىڭ

ساقلاپ قالغانلارنىڭ خىزمەتتە دەرىجىسى تۆۋەنلىتىلدى. مەسىلەن: شىنجاڭدىكى بىر جۇڭگو

مەركىزىي ئورگانلىرىدىكى ئۇيغۇر بولۇپ باشلىقى تەكشۈرۈشتە مەسىلىسى چىقمىغانلىقى

ئۈچۈن، ئىشتىن بوشىتىلماي، بولۇپمۇ باشلىقلىقتىن چۈشۈرۈلگەن.

يېقىنقى ئۈچ يىل ئىچىدە، يۇرتۇمىزدا قاراڭغۇ بولۇۋاتقان شىنجاڭ ئۇيغۇرلىرى

تىنچسىزلاندى، بۇ زېمىندىكى ئىسلام دىنى تىنچسىزلانغانلىقتىن ناھايىتى ئېچىنىشلىق ئۆزگىرىشكە

دۇچ كەلمەكتە. خىتاي تاراتقان شىنجاڭدىكى ھەرقايسى تۈرمىلەرنىڭ قاراڭغۇ ئۆيلىرى نالىلار

بىلەن تولغان، ئۆلۈم-تىرىكى نامەلۇم، يېقىلىپ كەتكۈچى قۇربانلار ئاتا-ئانا قەۋمى قېرىنداشلىرىدا،

تېنىچ قارالغان بولۇپ، جاپا چېكىپ، تۇرۇپ-تۇرالغۇسىز ئۈزۈلۈپ ۋەيران بولۇۋاتقان ئىستىقبال-مۇددەئا سىياسەتكە،

تىنچ قارالغان بولۇپلا قالدى، خار-زارلىقتا قىسمەتلىرى تۈگىمەسمۇ، كەلگۈسى

[illegible] قىسمىتى ناتۇرۇغ ئۇيغۇرلارغا.

مەن، جەمئىيەت ئۈچۈن ئىشلەپ بارغان جۇڭگو ئالىي تۈرمىسىدىكى قىسقىچە ۋاقىت ئىچىدە

ئىگىلىگەن بىلگەنلىرىم ئەنە شۇ.